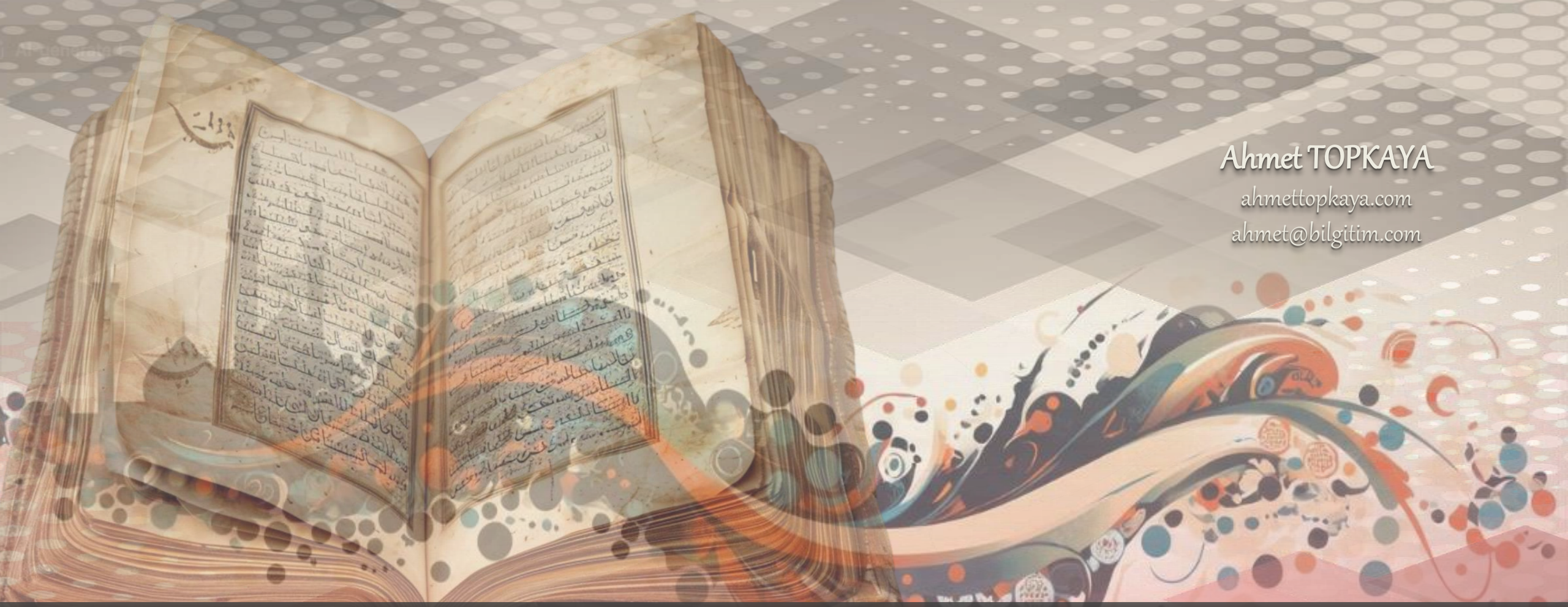

Ahmet TOPKAYA

ahmettopkaya.com

ahmet@bilgitim.com

Kültürel Belleğin Yankıları

Bölüm 04: Bilinç İnşasında Kur'an Kıssalarının Rolü

KONULAR

1.

Kur'an ve Sözlü Kültür Bağlantısı

2.

Kıssa Nedir ?

3.

Kıssaların Yapısı ve Rolü

4.

Kur'an'da Kıssaların Bağlamı

5.

Bağlam Kaybı ve Yorum Sorunu

6.

Günümüz İçin Kıssalardan Sonuçlar

7.

Soru & Cevap

01

Kur'an, şiirsel dil ve ritimli Arap sözlü kültürüne hitap etmiştir. Arapça seçimi, mesajın doğrudan ve anlık anlaşılmasını sağlamak içindir.

02

Kıssalar düz bilgi gibi anlatılmaz, bir hikâye şeklinde aktarılır. Hikâye anlatılırken ses tonu, vurgu, ritim ve tekrar kullanılır.

03

Sözlü hitap, canlı bağlam ve ses üzerinden yayıldığı için duygusal etkisi yüksektir.

04

Vahiy, işitsel dikkatle bağlantılı bir kültürel düzlemde anlaşılmıştır.

05

İndirildiği dönemde hafızayı esas alan bir aktarım sistemi hakimdi.

01

“Kıssa” iz sürmek, olayın içeriğini takip etmek anlamına gelir. Kıssa, olay aktarmaktan çok anlam inşa eden bir anlatı biçimidir.

02

Gerçeklikten kopuk değil, anlam merkezli anlatılardır. Ayrıntıdan bilinçli kaçınılır; dinleyici düşünmeye sevk edilir.

03

Hikaye formundadır ama tarihsel detay yerine ders vermeyi amaçlar. Kıssalar, ahlaki ve zihinsel farkındalık üretmeyi hedefler.

04

Peygamberlerin hayatları parça parça verilir; amaç ibret ve inşa'dır. Kur'an kıssaları, geçmişi anlatmak için değil ŞİMDİ'yi dönüştürmek için vardır.

05

Yusuf Suresi, kıssaların tek örnek halinde toplu anlatımıdır. Aynı kıssa farklı bağlamlarda farklı yönleriyle sunulur.

01

Kıssalar “tipolojik kahraman” ve “evrensel mesaj” içerir.

02

Anlatının amacı: iman bilincini tazelemek, ahlaki örneklik sunmak.

03

Olağanüstü öğeler, dinleyicide merak ve uyanıklık yaratır.

03

04

Kıssalarda geçmiş, şimdiki zamanın aynasına dönüştürülür.

05

Toplumsal kriz dönemlerinde kıssalar daha çok indirilmiştir.

01

Kur'an kıssaları, önceki vahiylerin izlerini taşır ama onları dönüştürür ve günceller.

02

Musa, İbrahim, Nuh gibi figürler Yahudi-Hristiyan anlatılarıyla bağlantılıdır. Kıssa bu kişileri kıssalar yoluyla aktüel ortama yeniden taşır

03

Kur'an'ın amacı; bu figürlerin mesajlarını tevhid ekseninde yeniden tanımlamak, onlar üzerinden Muhammed a.s ve arkadaşlarına müjde karıştırlarına ise gözdağı verir.

04

Kıssa anlatımı bağlamsal olduğu için pasajlarda kronoloji değil işlev önemlidir.

05

İlk muhatap kıssayı işitsel bağlamda yaşarken sonraki kuşaklar yazılı bağlama sahiptir.

06

İlk muhataplar kıssaları sözlü hitap ve ortak hafıza üzerinden doğrudan kavrar; sonraki kuşaklar için bu bağlam açıklamaya ihtiyaç duyar.

01

Yazıya geçirilince ses ve bağlam unsurları dışarıda kaldı.

02

Sonrakiler için sezgi yerine bilgiye dayalı okuma gereği doğdu.

03

Bağlamsız okuma, kıssaları literal veya anakronik yorumlara açtı.

05

04

Tefsir, siyer ve asbâb-ı nüzûl bu boşluğu doldurmak için geliştirildi.

05

Kıssaları salt "tarih" gibi okumak, Kur'an'ın mesaj merkezli yapısını zedeler. Anafikir buharlaşır.

- Kıssalar, mesaj ile bağlam arasında köprü kuran dinamik öğelerdir. 01
- Anlamı inşa etmek için bağlamı yeniden üretmeye ihtiyaç vardır. 02
- Kur'an kıssaları, her çağın insanına kendi gerçekliğini hatırlatır. 03
- Kıssalardaki olaydan ziyade, “tip” ve “ders” öne çıkar. 04
- Sözlü kültür kökeni, kıssaların “anlam merkezli” okunması gerektiğini gösterir. 05

Gel de şimdi kitap oku.

Kök Anlam: Buraya gelmeni ve kitap okumanı istiyorum. **Art Anlam:** Hiç kitap okumak istemiyorum

Aman uyandırma! KA: Bırak uyusun. AA: Sakın meseleyi çıkmasın !

Nereye gidiyorsun? KA: Bana gitmekte olduğun yeri söyle; AA: Sakın Dur Gitme!

Aferin! KA: Yaptığın şeyi iyi ve doğru buluyorum; AA: Yaptığın hareketi iyi bulmuyorum

Bir bu eksikti. KA: ...dışında her şey vardı AA: bunun burada olmasını onaylamıyorum

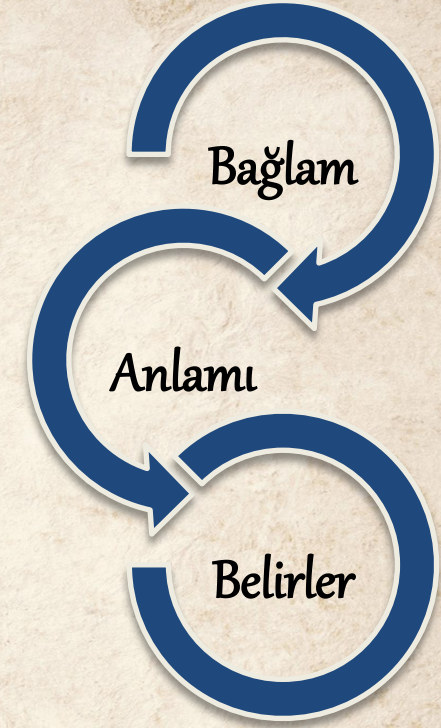
Özgürlüğe kanat çırpı. KA: Kuş serbest kaldı. AA: Adam hapisaneden kaçtı.

Sök de göreyim. KA: Sen önce o vidayı bi sök, ben sonra bakarım.

AA: Sökersen seni cezalandıracağım

AA: Sen o yabancı dili öğrenemezsin

AA: Ben o olayı bir türlü çözemedim. Belki sen anlarsın

Zariyat -56

Ben, insanları ve Cinleri bana ibadet etsin diye yarattım.

Ben, ne var ne yok her şeyi benden başkasına ibadet etsin diye mi yarattım!

Bakara Suresi: 258-260. Ayetler

258. Allah kendisine hükümdarlık verdiği halde, İbrahim ile Rabbi hakkında tartışan dikkatini çekmedi mi? İbrahim, "Benim Rabbim O'dur ki diriltir ve öldürür," deyince, "Ben de diriltir ve öldürürüm," demişti. İbrahim, "Allah güneşi doğudan getiriyor. Sen de batıdan getirsene," deyince inkarcı adam şaşırıp kalmıştı. Allah zalim toplumu doğruya iletmez.

259. Yahut görmedin mi o kimseyi ki, evlerinin duvarları çatıları üzerine çökmüş (alt üst olmuş) bir kasabaya uğradı; "Ölümünden sonra Allah bunları nasıl diriltir acaba!" dedi. Bunun üzerine Allah onu öldürüp yüz sene bıraktı; sonra tekrar diriltti. Ne kadar kaldın? dedi. "Bir gün yahut daha az" dedi. Allah ona: Hayır, yüz sene kaldın. Yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamıştır. Eşğine de bak. Seni insanlara bir ibret kılalım diye (yüz sene ölü tuttuk, sonra tekrar dirilttik). Şimdi sen kemiklere bak, onları nasıl düzenliyor, sonra ona nasıl et giydiriyoruz, dedi. Durum kendisince anlaşılnca: Şimdi iyice biliyorum ki, Allah her şeye kadirdir, dedi.

260. İbrahim, "Rabbim, ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster," demişti. "Yoksa inanmıyor musun," dedi. "Evet; ancak kalbimi güçlendirmesi için.," dedi. "Dört kuş al ve onları iyice incele (farklı özelliklerini tanı). Sonra her bir dağın üzerine onlardan bir parça yerleştir. Daha sonra onları çağır. Sana hemen gelecekler. Bilesin ki Allah Güçlüdür, Bilgedir," dedi.

Literal Anlam
(Harf, hece,
kelime, gramer)

Ölüm ve yaşam, Harabe kasaba ?
Ölümünden sonra dirilme ?
Yüz sene ölüm ve tekrar dirilme,
Eşek ?
Kemikler ve kemiklere et
giydirme, kuşlar

**İmge ve
Simgesel
Anlam**
(Tefsir-
Meal)

İbrahim peygamber üzerinden Allah'ın ölüm ve yaşam kudretinin yalnızca kendine ait olduğunu anlatması. Bir adam yıkılmış bir şehre bakar ve "Allah bunu nasıl diriltecek?" diyerek kendi kendine sorar. Allah onu 100 yıl öldürür ve sonra diriltir. Eşegi, yiyeceği, kemiklerin etlenmesi sahneleri anlatılır. Böylece Allah'ın insanları nasıl öldürdüğü ve yeniden dirilttiği gösterilir. İbrahim peygamber ölülerin nasıl dirilttiğini sorar. Allah ondan dört kuş alarak parçalaması ve dağ başlarına bırakılmasını ister. Çağrılınca kuşlar canlanarak İbrahim'e geri döner.

Bakara Suresi Genel Çerçeve

- 1) Seçilmişlik İddiasının Eleştirisi 40–48, 120, 134, 141
- 2) İlahi Nimetlere Nankörlük ve İsyan Tarihi 49–74
Firavun'dan kurtuluş (49–50) Denizin yarılması: Buzağıya tapma (51–54) bildircin- kudret helvası nimeti (57) Söz dinlememe ve bahane üretme (58–59) Taş kalplilik benzetmesi (74)
- 3) “Kitabı Bilmeyenler” ve Metni Tahrif Meselesi: Bilerek anlam kaydırma, Metni bağlamından koparma, ilahi sözü dünyevî çıkarlara alet etme eleştirisi 75–79
- 4) Ahiret Algısı ve “Sayılı Cehennem Günleri” Söylemi: 80–82
- 5) Hukuk ve Ahlakta Çifte Standart: 83–86
- 6) Peygamber Seçmeciliği ve Reddi: 87, 91
- 7) “Peygamberi Öldürme yeni gelen peygamberlere Direniş Geleneği” 61, 87
- 8) “Bizden Olmayan Kurtulmaz” Söylemi: 111–113
- 9) Kible Tartışması ve İbrahim Mirası ve VASAT ümmet tanımı: 124–141 142–150
- 10) “Kitap Ehli'nin Tutarsızlığı” Eleştirisi: 146
- 11) “Allah Fakirdir” ve İlahi Tasavvurun Aşağılanması 245 (dolaylı), 96
- 12) “Sözleşme (Ahit) Bozma” 63–66, 93, 100
- 13) “Cebrî Kadercilik ve İlahi Ayrıcalık Algısı” 94–96
- 14) “Vahyin Arapça Gelmesine Tepki” 89
- 15) “Cebrî Din Anlayışı ve Tarihin Donması” 113
- 16) “İlahi Bilginin Tekel Altına Alınması” 159 **ve dahası...**

**Bakara Suresi
258-260**

257. ayette geçen; İnkâr Ederek Haddi Aşan Tağutlar Kim ?

Sanhedrin, Yahudi toplumunda Tevrat adına hüküm vererek kimin yaşayacağına ve kimin öleceğine karar veren, dini meşruiyetli en üst yargı organıdır.

“Ben yaşatır, öldürürüm”

Sanhedrin’in fiilî yetkisi arasında şunlar vardır: Recm (taşlama)Boğma, Kılıçla infaz, Yakma (bazı suçlar için) Bu cezalar ilahi yasa adına uygulanır.

258. ayette Nemrut’un sözüyle paralellik şudur:

Nemrut: “Ben yaşatır, öldürürüm” → siyasal ilahlık

Sanhedrin: “Tevrat adına yaşatır, öldürürüz” → hukukî ilahlık.

Her ikisinde de ortak nokta: Haddi Aşarak Allah adına hükmetme

(İsa’yı çarmıha götüren süreci başlatanlar da onlardı.)

Kur’an şunu yapıyor: Yahudi dini geleneğini Nemrut ile bir tutuyor.

“Sizin tanıdığınız bu mantık yeni değil. İbrahim’in karşısındaki güç de buydu.”

Dolayısıyla Bakara 258:Yahudilere doğrudan isim vermeden kendi tarihsel pratiklerini hatırlatır

1 RAB'bin eli üzerimdeydi, Ruhu'yla beni dışarı çıkardı, kemiklerle dolu bir ovanın ortasına koydu.

2 Beni onların arasında her yöne dolaştırdı. Ova'da her yere yayılmış, tamamen kurumuş pek çok kemik vardı.

3 RAB, "İnsanoğlu, bu kemikler canlanabilir mi?" diye sordu. Ben, "Sen bilirsin, ey Egemen RAB" diye yanıtladım.

4 Bunun üzerine, "Bu kemikler üzerine peygamberlik et" dedi, "Onlara de ki, 'Kuru kemikler, RAB'bin sözünü dinleyin!'

5 Egemen RAB bu kemiklere şöyle diyor: İçinize ruh koyacağım, canlanacaksınız.

6 Size kaslar verecek, üzerinizde et oluşturacağım, sizi deriyle kaplayacağım. İçinize ruh koyacağım, canlanacaksınız. O zaman benim RAB olduğumu anlayacaksınız."

7 Böylece bana verilen buyruk uyarınca peygamberlik ettim. Ben peygamberlik ederken bir gürültü oldu, bir takırtı duyuldu. Kemikler birbirleriyle birleşiyordu.

8 Baktım, işte üzerlerinde kaslar, etler oluşuyor, üstlerini deri kaplıyordu. Ama onlarda ruh yoktu.

9 Sonra bana şöyle dedi: "Rüzgara peygamberlik et, insanoğlu, peygamberlik et ve de ki, 'Egemen RAB şöyle diyor: Ey rüzgar, gel dört yandan es. Bu öldürülmüşlerin üzerine üfle ki canlansınlar!'

10 Böylece bana verilen buyruk uyarınca peygamberlik ettim. Onların içine soluk girince canlanıp ayağa kalktılar. Çok çok büyük bir kalabalık oluşturuyorlardı.

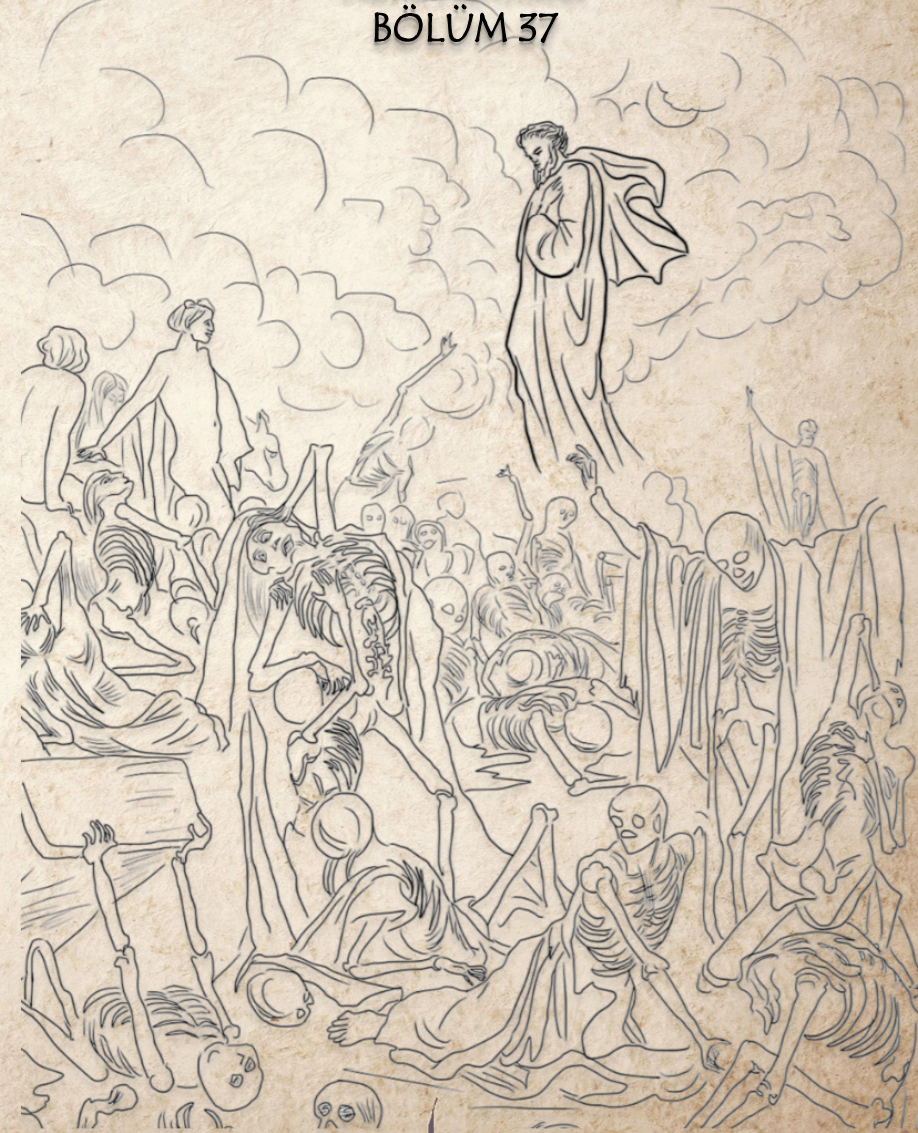
11 Sonra bana, "İnsanoğlu, bu kemikler bütün İsrail halkını simgeliyor" dedi, "Onlar, 'Kemiklerimiz kuru, umudumuz yok oldu, bittik diyorlar.

12 Bu yüzden peygamberlik et ve onlara de ki, 'Egemen RAB şöyle diyor: Ey halkım, mezarlarınızı açıp sizi oradan çıkaracak, İsrail ülkesine geri getireceğim.

13 Mezarlarınızı açıp sizi çıkardığım zaman benim RAB olduğumu anlayacaksınız, ey halkım.

14 Ruhumu içinize koyacağım, canlanacaksınız. Sizi kendi ülkenize yerleştireceğim. O zaman, bunu söyleyenin ve yapanın ben RAB olduğumu anlayacaksınız." Böyle diyor RAB.

Tanah- Hezekiel Kitabı
Kuru Kemikler
BÖLÜM 37

Bakara Suresi
258-260

260. ayet Ve iz gâle: Hani ile başlıyor, yani bir önceki ayete gönderme ile
(Bir önceki ayette ölüler metaforuna gönderme ile başlıyordu.)

Ölü Kemikler, İsrailoğulları idi. İbrahim ölüleri nasıl dirilteceğini soruyor. Ayette bana göster değil, BİLDİR ! HABER VER, ÖĞRET anlamı var. Eğer Bana göster deseydi her bir kuşun

başında beklemesi ve olayı görmesi gerekirdi. **Ayrıca ;**

İbrahim'den dört kuş alması isteniyor. Klasik meallerde kuşları kesmesi ya da parçalaması isteniyor diye geçer ancak durum böyle değildir. Çünkü ayette Sana- Kendine **إِلَيْكَ** ifadesi var. Yani Sana Kes olmaz Sana/KENDİNE Alıştır olur ! Onları önce kendisine alıştırması sonra farklı yerlere bırakması ve kendine çağırması isteniyor. O kuşların da ÇAĞRILDIĞINDA kendisine geleceği, söyleniyor. Peki bu Kuşlar nedir ? Ve **Neden Kuşlar ?** Ali İmran 49. ayete bakalım..

3.49 - İsrailoğulları'na bir elçi olarak İsa şöyle demişti: “Şüphesiz ki ben size Rabbinizden elbette delil getirdim. **Şüphesiz ki ben size çamurdan bir kuş şekli yapacağım, ona üfleyeceğim, o da Allah'ın izni ile kuş olacak.** Allah'ın izni ile körü ve alacalıyı iyileştirecek, ölüleri dirilteceğim. Evlerinizde ne yiyip ne biriktirdiğinizi size bildireceğim. İnananlarsanız şüphesiz ki bunda sizin için bir delil vardır.

Kısacası;

İbrahim, kuşlar metaforu ile aslında ruhen ölü halkları nasıl dirilteceğini soruyor. Ve bu metafor ile İsrailoğullarının bu çağrıya uymadıkları hatırlatılıyor.

Bakara
Suresi
258

Sami Gelenek için İbrahim Peygamber Tevhid'i hareketin başlangıç sembolüdür. Onun çağrısına uyan halklar tarih boyunca kuşlar gibi ÖZGÜRLEŞMİŞ, çağrıyla göz ardı edenler bedensel olarak yaşasalar da ruhen ÖLÜDÜRLER. Diriliş (Tehiyat ha-Metim) Yahudi geleneğinin en tartışmalı akidesidir. Özellikle Sadukiler ile Ferisiler arasındaki **“ruh var mı, bedensel diriliş mümkün mü?”** polemikleri düşünüldüğünde, bu pasajlar ile yeniden dirilme motifinin art arda verilmesi Yahudi teolojisinin kalbine bir müdahaledir. Ayrıca **Sanhedrin**'in hukuki kararları ile tartışılmaz otoritesi de sorgulanmıştır.

Bakara
Suresi
259

Bakara 259 ayet, Hezekiel 37'nin 'kurumuş kemikler' vizyonuna doğrudan tematik göndermedir. “ölüm, çürüme, yeniden canlanma” sahnesi, sürgün sonrası Yahudilerin kendilerini **‘ölmüş millet’** olarak tanımladığı Hezekiel. 37:11 ile birebir aynı psikolojik dile yaslanmaktadır.

“Ölü eşek” Yahudi bilinçaltında ulusal dağılma, düşüş ve Tanrı tarafından terk edilmişlik metaforudur. Eşegin çürümeye bırakılması, Talmud ve Tanah geleneğinde **değersizlik, körlük ve Tanrı'ya karşı duyarsızlık sembolüne gönderme yapar; bu nedenle sahne Yahudilerin tarihsel zillet duygusunu hedef alır.** Yüz yıllık zaman, sürgün döneminin uzunluğunu ve ulusun “toplucu ölme” psikolojisini simgeler. Uzun bir süre boyunca hem adamın hem eşegin çürütülmesi, Babil sürgünü boyunca Yahudi ulusunun kendini yok olmuş, dağılmış ve umudunu kaybetmiş hissetmesini temsil eder.

Bakara
Suresi
260

Yahudilerin tarihsel travmalarından, teolojik diriliş tartışmalarından ve nübüvvetin kesildiği inancından hareketle, nebinin (Muhammed'in) gelişinin kopukluk değil, tevhidi bir süreklilik olduğunu hatırlatan teolojik bütünlük oluşturur.

Pedagojik Anlam
(Muradı İlahi)

Bakara 258-260

İsrailoğulları'nın
sürgündeki çöküş ve sonra
yeniden vahiy ile
toparlanması sürecini
anlatan bu pasaj indiği
dönem hitap ettiği kitleye
ne anlatıyor ?

“Ey İsrailoğulları,
Atanız İbrahim'in Tevhid Dininden uzaklaştığınızda başınıza neler geldi
biliyorsunuz !

Siz nasıl ki bir zamanlar **kuru kemikler** gibi dağılmıştınız da Allah size acıyıp
vahiy göndererek sizi ayağa kaldırmıştı; Şimdi de aynı ilahi çağrı
devam ediyor..

Bu defa çağırın Allah'ın elçisi Muhammed'dir.
O'nun Tevhid çağrısına kulak verin, ruhunuzu özgürleştirin.
**Ona karşı, tarihte yaptığınız eski hataları
(EŞEKLİĞİ)
tekrarlamayın !”**

Pedagojik Anlam
(Muradı İlahi)

Kıssalar, hitap ettiği
döneme GEÇMİŞ
üzerinden
seslenerek onların
ŞİMDİSİNİ İNŞA
EDER-Dİ,
PEKİ YA ÖYLEYSE
GÜNÜMÜZ ?..

Bugün,
dünyanın dört bir yanına savrulmuş, parçalanmış İslam
ümmetinin kuşları,
Tevhid çağrısına ne kadar kulak kesiliyor ?
İsrailoğullarının haddi aşmalarıyla başlarına gelen **ruhsal**
çöküş ve ilahî çağrıya karşı **körleşme**, yalnızca onlara
özgü bir ahmaklık mıydı ?

Soru Cevap

Ahmet TOPKAYA

ahmettopkaya.com

ahmet@bilgitim.com